

Stockholm den 18 januari 2024

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Remissyttrande över promemorian Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31) – Ju2023/02781

1 INLEDNING

1.1 Centrum för rättvisa är en ideell och oberoende stiftelse med uppdrag att stärka skyddet för individens fri- och rättigheter i Sverige genom rättsprocesser, utbildning och opinionsbildning.

1.2 Centrum för rättvisa har fått möjlighet att inkomma med synpunkter på förslagen i rubricerad promemoria och har sammanfattningsvis följande synpunkter.

- (i) Det bör tydliggöras vem som har rätt att överklaga beslut om att inrätta en säkerhetszon (avsnitt 5.4).
- (ii) Det bör klargöras att beslut om att inrätta en säkerhetszon får överprövas även efter att beslutet har upphört att gälla (avsnitt 5.4).

- (iii) Diskrimineringsombudsmannens tillsyn bör utvidgas till att omfatta ingripanden i säkerhetszoner (avsnitt 4.2.4 och 5.6.2).
- (iv) Lagen bör tidsbegränsas och utvärderas efter fem år.

2 DET BÖR TYDLIGGÖRAS VEM SOM HAR RÄTT ATT ÖVERKLAGA BESLUT OM ATT INRÄTTA EN SÄKERHETSZON (AVSNITT 5.4)

- 2.1 Centrum för rättvisa delar promemorians bedömning att beslut om att inrätta en säkerhetszon bör kunna överklagas till domstol. Det utgör en viktig rättssäkerhetsgaranti mot godtycke och missbruk (se t.ex. *Colon v. the Netherlands*, no. 49458/06, § 75, 15 May 2012, dec., som också rörde säkerhetszoner, samt *Roman Zakharov v. Russia* [GC], no. 47143/06, § 233 ECHR 2015, där Europadomstolen på ett allmänt plan framhöll att domstolsprövning är att föredra framför andra rättssäkerhetsgarantier när risken för missbruk är särskilt stor, eftersom det tillhandahåller bäst garantier för oberoende, saklighet och rättssäkerhet).
- 2.2 I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör det tydliggöras vem som ska ha rätt att överklaga beslut om att inrätta en säkerhetszon. Den frågan har nu överlämnats till rättstillämpningen (se promemorian s. 121–122). Det är inte lämpligt att såväl enskilda som domstolar svävar i ovisshet kring vem som har klagorätt. En sådan ordning underminerar effektiviteten i domstolsprövningen.
- 2.3 I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör det därför klargöras om det är samtliga kommuninvånare i en kommun där en säkerhetszon

inrättas som får överklaga, samtliga som bor eller har verksamhet i eller i närheten av zonen (och i så fall hur nära), samtliga som passerar zonen, enbart de som blir föremål för ett ingripande i zonen, eller någon annan krets.

2.4 Härvid bör det tas i beaktande att säkerhetszonerna i stor utsträckning förväntas omfatta socialt utsatta områden (se promemorian s. 83–84). Det är därför sannolikt att många av de individer som kommer att beröras av säkerhetszonerna kommer att ha svårt att tillvarata sin rätt på ett effektivt sätt i ett domstolsförfarande. Lagstiftaren bör därför säkerställa att kretsen av klagoberättigade är tillräckligt vid. Det bör i det sammanhanget övervägas om civilsamhällesorganisationer under vissa förutsättningar bör ha rätt att överklaga för att värna rättssäkerhetsintresset (jfr 16 kap. 13 § miljöbalken, enligt vilken miljöorganisationer har rätt att överklaga beslut enligt miljöbalken under vissa förutsättningar; jfr även bestämmelsen om s.k. organisationstalan i 5 § lagen, 2002:599, om grupprättegång).

3 DET BÖR KLARGÖRAS ATT BESLUT OM ATT INRÄTTA EN SÄKERHETSZON FÅR ÖVERPRÖVAS ÄVEN EFTER ATT DE HAR UPPHÖRT ATT GÄLLA (AVSNITT 5.4)

3.1 Frågan om en domstol kan överpröva beslut som har upphört att gälla, så kallade deserta beslut, har överlämnats till rättstillämpningen (se promemorian s. 123–124). Även i denna fråga anser Centrum för rättvisa att lagstiftaren bör ta ställning för

att säkerställa domstolsprövningens effektivitet. Det finns i vart fall tre tungt vägande skäl för att deserta beslut bör kunna prövas.

3.2 *För det första* föreslås i promemorian att överklagandefristen ska vara tre veckor, samtidigt som beslutet ska gälla som längst två veckor (se promemorian s. 122–123). Det innebär att ett beslut om att inrätta en säkerhetszon kommer att kunna överklagas även efter att det har upphört, samtidigt som det från lagstiftarens sida lämnas öppet huruvida beslutet då kommer att kunna underställas domstolens materiella prövning eller inte. En sådan ordning framstår som ineffektiv och otillfredsställande ur ett systematiskt perspektiv. Det framstår vidare som svårförståeligt för en enskild som får ett avskrivningsbeslut att denne måste överklaga på nytt, om det då har fattats ett nytt beslut om en säkerhetszon på samma plats. Detta riskerar att leda till att beslut om säkerhetszoner förblir materiellt oprövade, trots att de har överklagats i rätt tid.

3.3 *För det andra* finns en påtaglig risk att det i praktiken blir svårt för enskilda att hinna överklaga beslutet och för domstolar att hinna avgöra ärendet innan beslutet har upphört att gälla, eftersom det enbart är tänkt att gälla två veckor i taget. Vid sådana förhållanden riskerar möjligheten att överklaga att bli teoretisk och illusorisk, snarare än praktisk och effektiv. Eftersom Polismyndigheten själv fattar beslut om att inrätta en säkerhetszon finns ingen oberoende prövning på förhand. Det är därför särskilt angeläget att det sker en effektiv och oberoende prövning *i efterhand* för att Europakonventionens krav på effektiva rättssäkerhetsgarantier ska vara uppfyllda (se t.ex. *Gillan and Quinton v. the United Kingdom*, no. 4158/05, §§ 79 och 86–87, ECHR 2010, extracts, där Europadomstolen fällde

Förenade kungarikets motsvarande säkerhetszonsreglering på grund av att det saknades en tillräckligt effektiv efterhandsprövning för att väga upp mot riskerna för godtycke och missbruk).

- 3.4 *För det tredje* är det även av värde för Polismyndigheten att beslut som har upphört att gälla kan bli föremål för domstolsprövning. Detta eftersom överklaganden leder till praxis angående de rättsliga förutsättningarna för att inrätta säkerhetszoner, vilket kan underlätta polisens bedömningar.
- 3.5 Av dessa skäl anser Centrum för rättvisa att beslut ska kunna överprövas av en domstol även efter att de har upphört att gälla.

4 DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNENS TILLSYN BÖR OMFATTA INGRIPANDEN I SÄKERHETZONER (AVSNITT 4.2.4 OCH 5.6.2)

- 4.1 Såsom påtalas i promemorian kan det finnas en ökad risk för diskriminering och stigmatisering vid ingripanden i en säkerhetszon (se promemorian s. 81–84). Centrum för rättvisa är av uppfattningen att det krävs en effektiv tillsyn över Polismyndighetens agerande inom en säkerhetszon för att denna risk ska kunna motverkas på ett effektivt sätt. Polismyndighetens interna rutiner kan inte anses tillräckliga i det avseendet.
- 4.2 Centrum för rättvisa ställer sig därför bakom förslaget att göra diskrimineringskyddet i diskrimineringslagen (2008:567) tillämpligt även på polisingripanden, vilket också skulle innebära att Diskrimineringsombudsmannen kan utöva tillsyn över polisens agerande (se SOU 2021:94 Ett utökat skydd mot

diskriminering s. 164–166 och 172 samt promemorian s. 132). En sådan utvidgning av diskrimineringslagens tillämpningsområde bör vara en förutsättning för att det nu aktuella lagförslaget ska genomföras.

5 LAGEN BÖR TIDSBEGRÄNSAS OCH UTVÄRDERAS EFTER FEM ÅR

- 5.1 Centrum för rättvisa föreslår att införandet av möjligheten för Polismyndigheten att besluta om säkerhetszoner tidsbegränsas och utvärderas efter fem år.
- 5.2 Det framgår av direktiven till uppdraget att systemet bör utvärderas när det funnits på plats en tid (se promemorian s. 152). Det bör även vara en given utgångspunkt vid all ingripande lagstiftning som utvidgar polisens befogenheter att den tidsbegränsas och att dess effektivitet och påverkan på enskildas rättigheter utvärderas innan den permanenteras. Så har till exempel skett vid införandet av hemlig dataavläsning och preventiva tvångsmedel (se prop. 2019/20:64 och prop. 2022/23:126).

Som ovan,

Fredrik Bergman Evans
Chef för Centrum för rättvisa

Föredraget av juristerna Natalie Staff och Alexander Ottosson